

O'ZBEKISTONDA TRANSPORT LOGISTIKASI SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI

E.U. Yarashev,

talaba, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda amalga oshiralayotgan keng ko'lamdagi bozor islohotlari, iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash jarayonlarida ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish sohasini takomillashtirib borish va bu sohalarning ma'lum bir bo'g'ini bo'lgan transport-logistika sohasini rivojlantirishda investitsiyalarning tutgan roli va ahamiyati haqida o'rganilgan va tahlil qilingan hamda tegishli xulosalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: transport logistika, xorijiy investitsiyalar, "Xizmatlar sohasini rivojlantirish dasturi", transport va yuklarni yuklash-tushirish mexanizmlari.

Har qanday mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishiga investitsiyalar katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli har bir davlat ichki va tashqi investitsiyalarni ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasiga faol jalb qilish, ulardan samarali foydalanishga harakat qiladi. Mamlakat iqtisodiyotini yuksaltirishda istiqbolli tarmoqlarni rivojlantirish uchun investitsiyalarni jalb qilish katta ahamiyatga ega. Shu sababdan mamlakatimiz Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan 2019-yil "Faol investitsiyalar va ijtimoiy sohani rivojlantirish yili" deb e'lon qilindi va bu borada amalga oshirilishi kerak bo'lgan qator vazifalar belgilab qo'yildi.

Bu borada O'zbekiston bo'yicha rivojlanib kelayotgan soha transport logistikasiga kiritilayotgan investitsiyalar haqida to'xtalib o'tish maqsadga muvofiq.

Transport xizmatlari transportning barcha turlarida yuklar va yo'lovchilarni tashish faoliyati hamda tashish uchun yordamchi xizmat turlari, shu jumladan logistika xizmatlarini o'z ichiga oladi.

Logistika – iqtisodiy sub'yektlar o'rtasida tovarlar, xizmatlar va axborot almashinuvi bilan bog'liq faoliyat turi hisoblanadi. Logistik funksiyalarga buyurtmani qayta ishlash, materiallar oqimini shakllantirish, mahsulotlarni yig'ish, qadoqlash, tashish, saqlash va h.k. kiradi. Bu sohani rivojlantirish borasida O'zbekistonda ko'plab samarali ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Transport-logistika tizimini takomillashtirish ham eng dolzarb masaladir. Chunki dengizga chiqish imkoniyatimiz cheklangani uchun mahsulotni eksport qilishda ko'plab qiyinchiliklar paydo bo'lmoqda. Shu bilan birga, Jahon bankining "Logistika samaradorligi indeksi"dagi mamlakatimiz o'rnini yuqori pozitsiyaga ko'tarish choralari ko'rish lozim".

Transport-logistika 2016–2020-yillarga belgilangan "Xizmatlar sohasini rivojlantirish dasturi"ga muvofiq, O'zbekistonda xizmatlar sohasini rivojlantirish

monitoringini asosiy indikatorlaridan biri hisoblanadi. Transport-logistikasini rivojlantirish borasida qabul qilinayotgan qaraolar, farmonlar va ularning amaldagi ijrolaridan kelib chiqib, o'tgan 2018-yil 1-yanvar holatiga tashish va saqlash bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar soni 12 mingga yaqinni tashkil etdi, shundan 11,8 mingtasi kichik tadbirkorlik subyektlari hisobiga to'g'ri keldi. O'tgan yilda jami asosiy kapitalga investitsiyalar 107,333 trln.so'mni tashkil etgan bo'lsa, shundan 7,4 % tashish va saqlash faoliyat turiga kiritilgan investitsiyalar hisoblanadi.

*Tashish va saqlash bilan shug'ullanuvchi tashkilot va korxonalar soni
dinamikasi, ming birlik*

Bu ma'lumotdan ko'rish mumkinki, 2018-yil holatiga ko'ra tashish va saqlash bilan shug'ullanuvchi korxonalar soni o'tgan yillarga nisbatan o'sganligini ko'rsatadi. Albatta bu, korxona va tashkilotlarning daromadlarining oshganligi va ularni faoliyatini rivojlantirish uchun kiritilayotgan investitsiyalar bilan uzviy bog'liq hisoblanadi.

Transport-logistikasi sohasining yanada yuqori o'sishi talab va taklif muvozanatiga bog'liq. Mutaxassislarning fikriga ko'ra, makroiqtisodiyotda xizmatlarning o'sishi neft narxining ko'tarilishi va milliy valyutaning mustahkamlanishiga bog'liqdir. "Tarkibiy islohotlarning bo'lish va bo'lmasligiga qaramasdan, inqiroz uzluksiz ravishda davom etishi mumkin emas. Baribir, tsikl o'sish yo'nalishida bo'ladi. Ushbu ikki ko'rsatkich bo'yicha YaIM va aholi xarid qobiliyatining tarixiy bog'liqligi mavjud. Faqatgina to'xtatuvchi holat bozorning mavsumiy omilga bog'liqligi". "Transport-logistikasi xarajatlari hozir katastrofik miqyosda o'sib bormasa-da, lekin talab oshib borishi bilan, avtomobil tashish tariflari sezilarli darajada oshgan taqdirda, bu holatga taklif ko'lami ulgura

olmaydi va qiyin vaziyat yuzaga keladi". Avtomobil transportida tarif to'lovi miqdori quyidagi omillarga bog'liq:

- tashish masofasi;
- yuk og'irligi;
- yuk hajmining og'irligi, bu avtomobilning yuk ko'tarish qobiliyatlaridan foydalanish imkoniyatini tavsiflaydi;
- avtomobil yuk ko'tarish qobiliyati;
- umumiy bosib o'tilgan yo'l;
- avtomobil foydalanish vaqti;
- avtomobil turi;
- tashish amalga oshiriladigan hudud, shuningdek, boshqa bir qator omillar

Transportda yuklarni tashishda hamma tariflarning barcha omillari hisobga olinmaydi, ulardan faqatgina ma'lum bir tashish sharoitidagi eng muhim omillar hisobga olinadi. Masalan, ishbay tariflariga muvofiq tashish qiymatlarini hisoblash uchun tashish masofasini, yuk massasini va uning sinfini e'tiborga olish kerak, bu avtomobilning yuk ko'tarish qobiliyatidan foydalanish darajasini tavsiflaydi. Yuk avtomobillarini vaqtincha foydalanish uchun tarifni hisoblashda avtomobilning yuk ko'tarish qobiliyati, uni foydalanish vaqti va umumiy bosib o'tilgan yo'l hisobga olinadi. Bu esa ko'plab tadbirkorlik subyektlariga qo'shimcha moliyaviy manbaga ya'ni investitsiyaga bo'lgan talabni oshiradi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, O'zbekistonning boshqa davlatlar bilan iqtisodiy va madaniy hamkorligi, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini hal etishda iqtisodiy tizimni mustahkamlash va rivojlantirish uchun transport-logistikasi xizmatlarining ko'rsatilishi juda muhimdir. Bu sohani rivojlantirish o'z navbatida logistika kompaniyalariga investitsiyalarni jalb qilish va ularda innovatsion loyihalarni amalga oshirishni taqazo qiladi. Transport-logistikasi rivojlantirish borasida bir qator xuloslarga to'xtalib o'tishimiz mumkin.

Iqtisodiyotning tarmoqlari sifatida transportning oddiy va kengaytirilgan takror ishlab chiqarilishi O'zbekiston hududida ko'plab yuk tashish avtomobillarining so'nggi texnika-texnologiya va zamonaviy rusumdagi navigatorlar bilan ta'minlanishi;

davlat, transport tashkilotlari va xizmat ko'rsatiladigan mijozlarning manfaatlarini ta'minlash, yani logistika kompaniyalariga bir qator imtiyozlar ajratish;

ishlab chiqarish kuchlarini optimal taqsimlash, oqilona transport aloqalarini shakllantirish va transportning turli turlari orasida tashishlarni taqsimlash;

transport va yuklarni yuklash-tushirish mexanizmlarining ish sifatini yaxshilash maqsadida, innovatsiyalarni joriy etish va texnik vositalardan samarali foydalanish;

bojxona-chegara postlarida mavjud bir qator muammolarni hal qilish kabi ko'plab ishlarni amalga oshirishni o'z ichiga oladi.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ш.Мирзиевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси.
<https://kun.uz/prezidentmurojaatnomasi-to'liq-matn2018/12/28/>
2. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.
3. Хакимов З.А. Енгил саноат корхоналари рақобатбардошлигини маркетинг стратегиялари асосида ошириш. 08.00.11 – “Маркетинг” ихтисослиги. Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. ТДИУ, 2018 й. 36 б.
4. Евтодиева Т.Е. Логистические кластеры: сущность и виды. // Экономические науки. – 2011. – № 4 (77).
5. Евтодиева Т.Е. Экономическая сущность логистического кластера // Вестник Поволжского государственного университета сервиса, 2011. – № 4 (18). – Серия «Экономика».
6. Проскура Д.В., Рогова Е.М., Ткаченко Е.А. Теоретические аспекты формирования региональной кластерной политики // Проблемы современной экономики, 2008. – № 4 (28).
7. Рыжаков Е.Д. Финансовое обеспечение концепции кластерной стратегии развития экономики региона: теория и методология: автореф. дис. д-ра экон. наук. – Казань, 2008.